

RYSZARD DZIĘCIOŁOWSKI

Łowiectwo polskie w warunkach członkostwa w Unii Europejskiej

Polish hunting under conditions of our membership
in the European Union

ABSTRACT

Dzięciołowski R. 2009. Łowiectwo polskie w warunkach członkostwa w Unii Europejskiej. Sylwan 153 (12): 836-846.

The paper describes the legal and political environment for the functioning of Polish hunting under conditions created by Polish membership in the European Union. Trends in populations of most important game species since 1982 are presented. Unfavourable changes in natural environment were briefly indicated. Demographic, social, and economic profile of hunters' population was presented. Perception of hunting by society in large was described. New situation depicted requires the development of new strategy for tackling problems of hunting and wildlife management.

KEY WORDS

hunting legal environment, Polish hunting, game population trends, sociology of hunters, future of hunting

ADDRESSES

Ryszard Dzięciołowski – e-mail: Ryszard_Dzieciolowski@sggw.pl

Katedra Ochrony Lasu i Ekologii; SGGW; ul. Nowoursynowska 159; 02-776 Warszawa

Współczesne łowiectwo opiera się na wykładni przedstawionej w Europejskiej Karcie Łowiectwa i Bioróżnorodności ogłoszonej przez Radę Europy w Strasburgu w dniach 26-29 listopada 2007 roku [European... 2007]. Karta ta, zgodnie z założeniami Konwencji o Ochronie Europejskiej Fauny i Jej Naturalnego Środowiska [1979], jest skierowana do europejskich myśliwych uprawiających myślistwo konsumpcyjne i rekreacyjne, stosujących zasady trwałego użytkowania i gospodarowania łownymi gatunkami ptaków i ssaków.

Zwierzyna jest wytworem środowiska, a środowisko kształtowane jest przez człowieka. Sposób użytkowania przestrzeni przez ludzi decyduje o wyglądzie i charakterze krajobrazu. Należy sobie wyraźnie uzmysłwić, że przyroda, a wraz z nią łowiectwo, znajdują się całkowicie w rękach człowieka, a ich przyszłość zależy od działań ludzi. Zwiększa to naszą odpowiedzialność za dalsze losy środowiska przyrodniczego. Różne formy użytkowania gruntów w rozmaity sposób wpływają na krajobraz, a pośrednio na faunę dzikich zwierząt związanych z określonym krajobrazem. Obserwuje się wyraźne zmiany we współczesnym użytkowaniu gruntów w Europie i na świecie.

Najważniejszą ze zmian jest rozrost aglomeracji miejskich oraz łączących je szlaków i węzłów komunikacyjnych. Miasta i infrastruktura miejska pożerają przestrzeń i tworzą środowisko, do którego tylko nieliczne zwierzęta potrafią się przystosować. Znamy te wyjątki (sokoły gniazdujące na wysokich budynkach i polujące na miejskie gołębie, lisy penetrujące śmietniki, pactwo wodne zasiedlające śródmiejskie parki, dzikie króliki i zające na płytach lotnisk), lecz nie one decydują o przyszłości dzikich zwierząt. Rozrost aglomeracji miejskich i szlaków komu-

nikacyjnych, oprócz fizycznego zajmowania przestrzeni życiowej zwierząt, ma jeszcze inny, negatywny wpływ na ich bytowanie. Chodzi o rozczłonkowanie pozostałych resztek krajobrazu przyjaznego zwierzętom przez bariery zakłócające lub uniemożliwiające ich przemieszczenia. Te fragmenty środowiska utrzymują szczątkowe, izolowane populacje zwierząt. Są one narażone na niebezpieczeństwo wyginięcia ze względu na swą małą liczebność i brak możliwości dopływu osobników z innych populacji. Jest to poważne zagrożenie, któremu przeciwdziałać można tworząc korytarze ekologiczne łączące poszczególne „wyspy” środowiskowe lub organizując kosztowne przesiedlenia wzmacniające wymierające populacje. Obszary aglomeracji i szlaków transportowych rosną równolegle do wyludniania się terenów peryferyjnych i zwiększania się udziału ludności miejskiej w społeczeństwie. Rozrost powierzchniowy miast następuje również z powodu ucieczki mieszkańców z centrum i przenoszenia się do osiedli satelitarnych otaczających duże aglomeracje.

Kolejnym źródłem niekorzystnych zmian w środowisku dzikich zwierząt jest intensyfikacja gospodarki rolnej. Stwarza ona pustynię ekologiczną, w której zwierzyna nie może bytować. Pozostawianie nietraktowanych pestycydami obrzeży upraw, ugorowanie 10% powierzchni gospodarstw i podobne zabiegi wprowadzane w krajach Unii Europejskiej, to tylko półśrodki przedłużające agonię mieszkańców łowisk polnych.

Jedynie w leśnictwie można się dopatrzeć korzystnych dla zwierzyny zmian środowiskowych. Gospodarstwo zrębowe stwarza korzystne środowisko dla zwierząt związanych z wczesnymi stadiami sukcesji roślinności leśnej. Należy do nich większość roślinożerców. Zasoby ich pokarmu (igłowie, kora i pędy drzew) zostały przeniesione ze strefy niedostępnej (korony drzew) w strefę ich żerowania (uprawy i młodniki). Spowodowało to eksplozję liczebności jeleniowatych. Ta nowa sytuacja zrodziła wiele konfliktów w związku z nasilaniem się szkód wyrządzanych przez jeleniowate w gospodarstwie leśnym i rolnym. Obecnie rodzi się nowy kierunek leśnictwa ekologicznego charakteryzujący się odejściem lub poważnym ograniczeniem rębni zupełnej. Jego skutki dadzą się odczuć dopiero za kilkadziesiąt lat. Kierunek ten, nazywany „leśnictwem ekosystemowym”, oznacza częściowy powrót do lasu naturalnego. Jest to zła wiadomość dla jeleniowatych. Ich zagęszczenie spadnie. Wzrosnąć natomiast powinno pogłowie innych gatunków zwierząt związanych ze środowiskiem lasu pierwotnego, takich jak kuraki leśne i kuny. Zmiany te jednak następować będą powoli i stopniowo.

Sytuacja prawna

Wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku łowiectwo nasze znalazło się w nowej sytuacji prawnej. Przede wszystkim zaczęły obowiązywać dyrektywy unijne: Ptasia (1979) i Siedliskowa (1992), o broni oraz o dzicyźnie. Są to dyrektywy bezpośrednio dotyczące łowiectwa. Dyrektywa Ptasia ustanowiła tereny specjalnej ochrony dla zagrożonych gatunków ptaków. Wskazała na znaczenie terenów podmokłych dla ptactwa wędrownego. Zabroniła polowań na ptactwo podejmujące wiosenną migrację do miejsc gniazdowania. Dyrektywa Siedliskowa ustaliła wspólne ramy dla ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk w Unii Europejskiej. Zobowiązała państwa członkowskie do wyznaczenia i prowadzenia specjalnych terenów ochrony.

Bardzo ważnym aktem prawnym jest także Konwencja o Różnorodności Biologicznej ratyfikowana przez Unię Europejską w 1993 roku. Pięć lat później Unia opublikowała swą strategię ochrony bioróżnorodności oraz jej trwałego wykorzystywania. Jest ona realizowana i zawiera wiele odniesień do łowiectwa. W 2001 roku prezydenci państw członkowskich przyjęli w Gothenburgu (Szwecja) Strategię Trwałego Rozwoju. Wyznaczyła ona cel, jakim jest zatrzymanie spadku bioróżnorodności w obrębie Unii do roku 2010.

W 2004 roku rozpoczęto tworzenie sieci Natura 2000 jako europejskiej części programu światowego. Natura 2000 jest najambitniejszą inicjatywą, jaka została podjęta dla ochrony bogatego dziedzictwa przyrodniczego Europy. Pozwala ona 27 państwom członkowskim wspólnie działać na rzecz ochrony setek gatunków i siedlisk najbardziej zagrożonych w swym naturalnym zasięgu. Podstawą jest utworzenie ekologicznej sieci chronionych stanowisk. Dotychczas znalazło się w niej ponad 25 000 stanowisk. Łącznie zajmują one 60 mln ha, czyli niemal 20% powierzchni Unii. Jest to obszar równy terytorium Niemiec i Włoch razem wziętych. Natura 2000 stanowi integralną część naszego krajobrazu. Ma chronić zagrożone siedliska i zasiedlające je organizmy roślinne i zwierzęce. Celem nie jest całkowite wstrzymanie działalności gospodarczej, lecz przestrzeganie parametrów chroniących bioróżnorodność. Myśliwi mają tu ważną rolę do odegrania.

Powiększona Unia Europejska obejmuje duży i geograficznie zróżnicowany obszar charakteryzujący się szerokim wachlarzem rodzajów ekosystemów oraz gatunków roślin i zwierząt. A mimo to różnorodność biologiczna jest zagrożona w całej Unii. Według Europejskiej Agencji Środowiskowej środowiska przyrodnicze kurczą się i ulegają fragmentaryzacji. W rezultacie zagrożonych jest wiele rodzimych, rzadkich, endemicznych i wyspecjalizowanych gatunków. Europa straciła już połowę swych terenów podmokłych, jak też wiele ze swych rozległych zbiorowisk trawiastych. Zagrożonych jest ok. 40% ssaków europejskich, wśród nich piesiec, wiewiórka, delfiny i foki. Niektóre, jak ryś iberyjski, znajdują się na skraju wyginięcia. Stan zagrożenia wykazuje niemal 40% gatunków europejskich ptaków, 45% motyli oraz wiele gatunków płazów i gadów. Zagrożone są również pewne rodzime gatunki roślin. Intensyfikacja rolnictwa, nadmierne połowy ryb, opuszczanie ziemi, jednogatunkowe leśnictwo, rozwój infrastruktury miejskiej i transportowej oraz rozprzestrzenianie się gatunków obcych to główne przyczyny zmniejszającej się bioróżnorodności w Unii Europejskiej. Zmiany klimatu mogą wkrótce przyspieszyć tempo utraty tej różnorodności. Gatunki inwazyjne stanowią poważny problem. Doprowadzają one gatunki rodzime do wyginięcia i stanowią zagrożenie dla funkcjonowania ekosystemów. Przykładami z Polski mogą być: jenot, norka amerykańska czy szop pracz, a z Europy – wiewiórka szara, gęś kanadyjska, nutria i mundżak. Corocznie olbrzymie środki finansowe są przeznaczane na zwalczanie gatunków inwazyjnych.

Współczesne, intensywne rolnictwo zmniejsza różnorodność biologiczną. Jednym z rezultatów jest regres drobnej zwierzyny polnej. Projektowana reforma Wspólnej Polityki Rolnej ma zakończyć uzależnienie wysokości wypłat od wielkości produkcji rolniczej. W ten sposób usunięty zostanie bodziec intensyfikacji produkcji. Pełne wypłaty będą dokonywane wyłącznie po spełnieniu określonych wymagań środowiskowych. Podobne są zamierzenia w zakresie leśnictwa. Lasy Unii Europejskiej pokrywają 1,6 mln km². Obszar ten wzrasta ostatnio w tempie 0,3% rocznie, a przyrost masy drzewnej o 1/3 przekracza jej roczne pozyskanie. Tworzona jest sieć obszarów chronionych Natura 2000 w lasach. Wprowadzono wypłaty unijne za zakładanie i prowadzenie drobnych, śródpolnych kompleksów leśnych jako środka urozmaicenia krajobrazu polnego. Będą one doskonałymi ostojami dla zwierzyny. Polityka środowiskowa Unii Europejskiej jest wdrażana przy pomocy instrumentu finansowego LIFE. Finansuje on najczęściej ochronę terenów podmokłych oraz zagrożonych gatunków (np. fok, niedźwiedzia, rysia). Na projekty LIFE wydatkowano w latach ubiegłych kilkaset milionów euro. Refundowane jest najczęściej 50% kosztów, chociaż w przypadkach priorytetowych środowisk lub gatunków udział dofinansowania może wzrosnąć do 75%. Aktualnie LIFE został zastąpiony przez nowy instrument finansowy LIFE+.

Konsekwencją naszego członkostwa w Unii Europejskiej jest dostosowanie prawa i nakreślenie ram działalności Polskiego Związku Łowieckiego. Jesteśmy częścią systemu ochrony

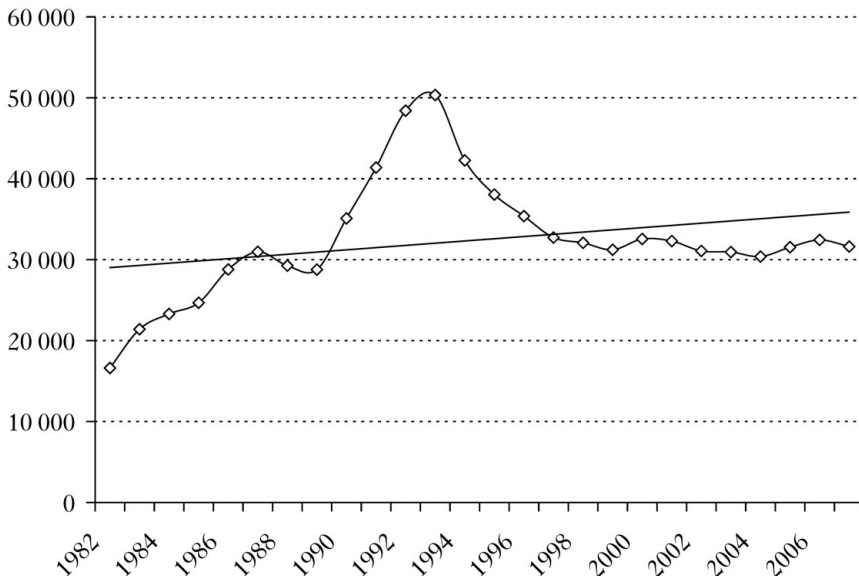
środowiska i bioróżnorodności obejmującego większą część kontynentu europejskiego. Jest to sytuacja nad wyraz korzystna. Pewne niedogodności, jak zakaz wiosennych polowań na słonki czy całkowita ochrona wilka, dadzą się usunąć, jeśli potrafimy przygotować odpowiednie wnioski o derogacje.

Nasz udział w sieci Natura 2000 stanowi 114 stanowisk specjalnej ochrony o całkowitej powierzchni 43 276 km², czyli 13,8% powierzchni kraju. Ponadto zgłosiliśmy 4 stanowiska morskie o powierzchni 6 066 km². Wyznaczono również 294 stanowiska o znaczeniu wspólnotowym. Ich powierzchnia wynosi 23 256 km², co stanowi 7,4% powierzchni kraju. Ogółem 21,2% powierzchni Polski podlega ochronie w ramach sieci Natura 2000. Dane te nie są jeszcze kompletne, choć Komisja Europejska stwierdziła duży postęp w ich opracowywaniu. W 2008 roku Polska dodała 177 nowych stanowisk, łącznie z jeziorem Gopło z 19 rodzajami środowisk. Jest ono siedliskiem orchidei (*Liparis loeselii*) oraz miejscem gniazdowania dubelta (*Gallinago media*) i bąka (*Botaurus stellaris*).

Populacje zwierząt łownych

Sytuacja w zakresie liczebności i rozmieszczeniu zwierzyny w kraju jest daleka od stabilności. Następują szybkie i radykalne zmiany w środowisku i to one stwarzają nową sytuację w warunkach bytowania zwierząt. Poszczególne gatunki lub ich grupy stają wobec wyzwania szybko zmieniającego się środowiska i od ich zdolności przystosowawczych zależą losy całych populacji.

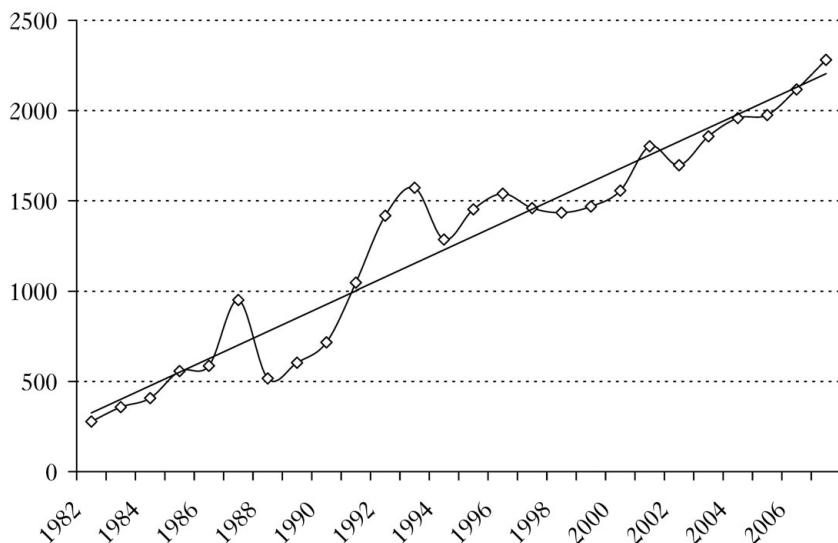
Łosie od siedmiu lat korzystają z moratorium. Dzięki niemu ich pogłowie systematycznie rośnie. W niedalekiej przyszłości możliwe jest jednak wznowienie polowań na te zwierzęta. Pozyskanie jeleni wykazuje stabilizację (ryc. 1 – dane dotyczą obwodów wydzierżawionych) z pewną tendencją wzrostową. Maksimum osiągnęło w 1993 roku, po czym nastąpił spadek i stabilizacja na poziomie nieco powyżej 30 000 osobników pozyskiwanych rocznie. Pozyskanie

Ryc. 1.

Pozyskanie jeleni w obwodach wydzierżawionych w latach 1982-2007
Deers harvest in leased ranges in years 1982-2007

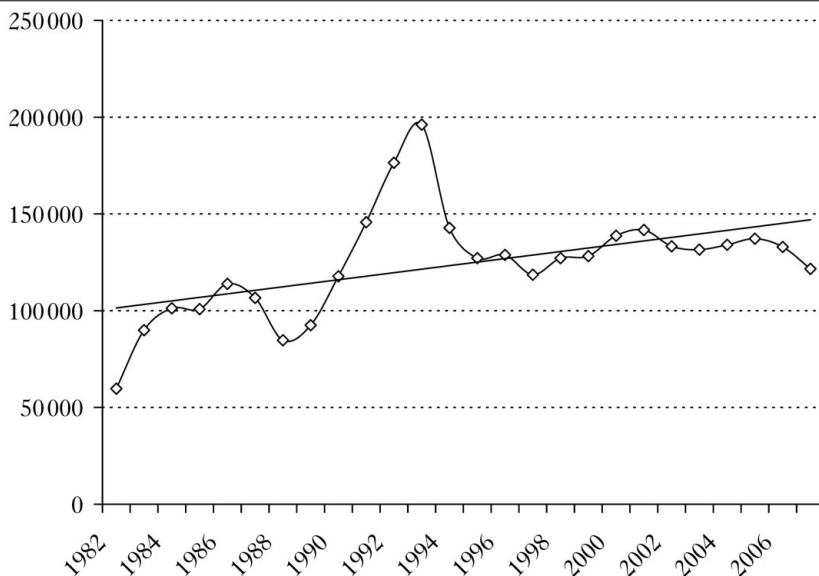
danieli (ryc. 2) wykazuje stały wzrost od ok. 300 osobników w latach 1982-1983 do ponad 2 000 w 2007 roku. W przypadku daniela możemy mówić o niewątpliwym sukcesie hodowlanym. Niestety nie idzie z nim w parze jakość trofeowa naszych danieli. Pozyskanie saren (ryc. 3), po wzroście w latach 1982-1986, wykazało pewien spadek w latach 1988-1989, a następnie ponowny wzrost i stabilizację na poziomie ok. 130 000 osobników rocznie. Odłów dzików (ryc. 4) wykazu-

Ryc. 2.

Pozyskanie danieli w obwodach wdzierzawionych w latach 1982-2007

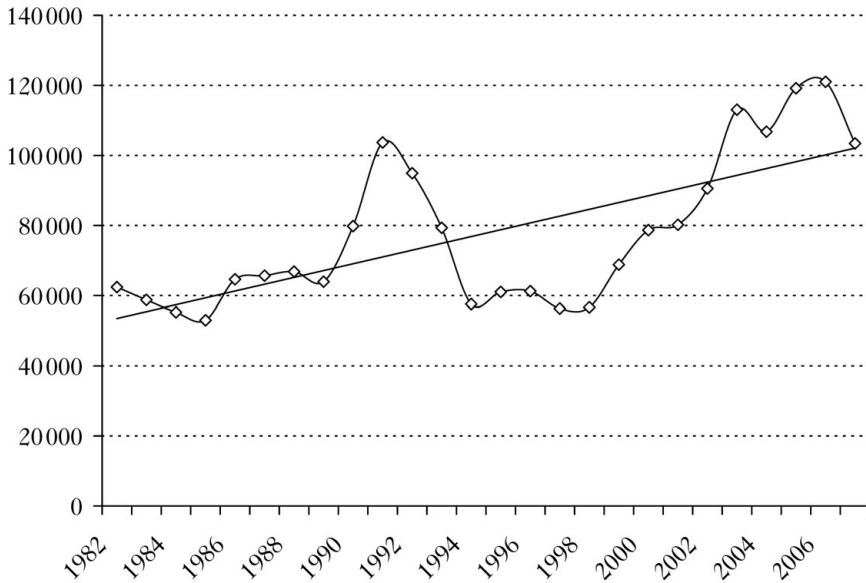
Fallow deers harvest in leased ranges in years 1982-2007

Ryc. 3.

Pozyskanie saren w obwodach wdzierzawionych w latach 1982-2007

Roe-deers harvest in leased ranges in years 1982-2007

Ryc. 4.

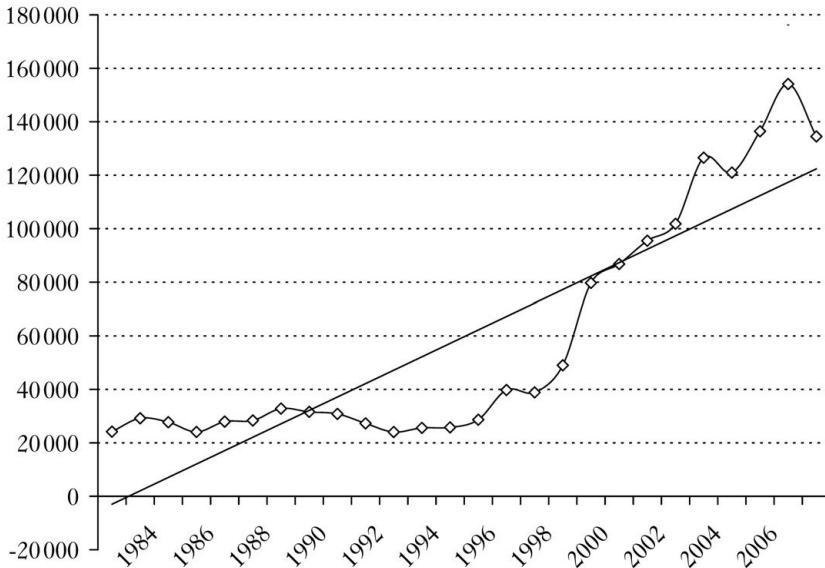
Pozyskanie dzików w obwodach wydzierżawionych w latach 1982-2007
 Wild boars harvest in leased ranges in years 1982-2007

je początkowo stabilizację na poziomie 50-60 tysięcy osobników rocznie w latach 1982-1999, a następnie nieregularny wzrost ze szczytem w 2006 roku (121 015 pozyskanych osobników). W zestawieniu z ogólnoeuropejską tendencją ten wzrost pozyskania dzików jest u nas umiarkowany. Eksplozję liczebności i wzrost pozyskania lisów obrazuje rycina 5. W latach 1982-1995 pozyskiwaliśmy w kraju 24-32 tysięcy lisów rocznie. Poczynając od 1996 roku pozyskanie rośnie i w 2007 osiąga wartość 4-krotnie wyższą niż poprzednio.

Pozyskanie dzikich kaczek (ryc. 6) przedstawia bardzo nieregularny obraz. Po okresie dość wysokiego pozyskania w latach 1982-1989 nastąpił spadek do 97 000 w latach 1997-1998, a następnie lekki wzrost nieosiągający jednak wartości z późnych lat 80. XX wieku. Ogółem pozyskanie dzikich kaczek zawiera się między 97 000 (1997 i 1998) a 216 000 (1984) i wykazuje ciągły spadek. Wydaje się jednak, że jest zbyt wysokie w całej Europie. Z kolei pozyskanie dzikich gęsi (ryc. 7) wykazuje nieregularny, lecz konsekwentny wzrost od ok. 2 000 w latach 1982-1985 do 15 000 w 2007 roku. Dzikie gęsi, obok danieli, to przykład trwałego wzrostu liczebności i pozyskania wśród naszych zwierząt łownych.

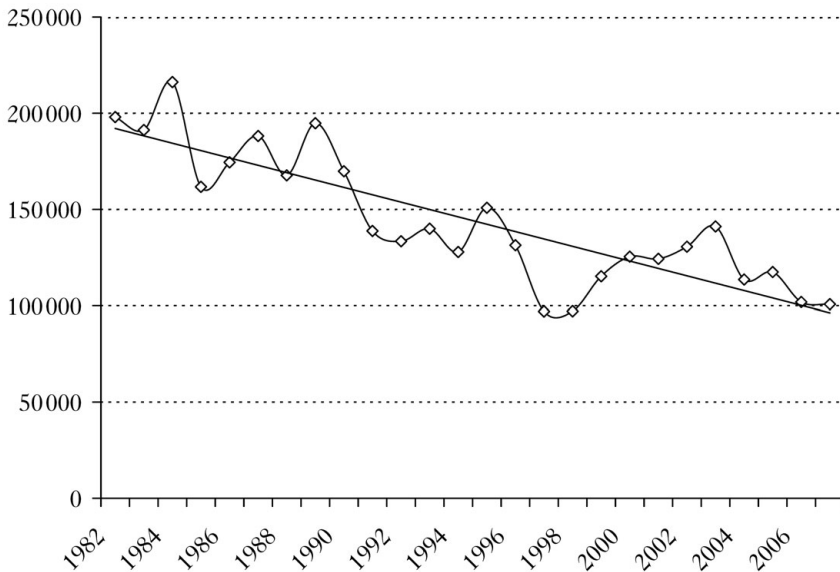
Środowisko przyrodnicze

Największe straty w Unii Europejskiej poniosły w ostatnich latach takie ekosystemy jak wrzosowiska, zespoły krzewiaste i tundrowe, tereny podmokłe i bagienne. Straty te zostały spowodowane przez takie działania jak osuszanie, budowa tam i zaniechanie tradycyjnych metod użytkowania gruntów. Poczynając od 1993 roku ubyło w Europie 10% tych ekosystemów. Rozbudowa miast i infrastruktury uszczupla powierzchnie łowisk i zagraża bioróżnorodności powodując fragmentację krajobrazu. W latach 90. XX wieku ok. 800 000 ha zostało w Europie pokrytych asfaltem i betonem. Stanowi to 5% wzrost terenów zabudowanych na kontynencie. Tendencja ta jest trwała.

Ryc. 5.

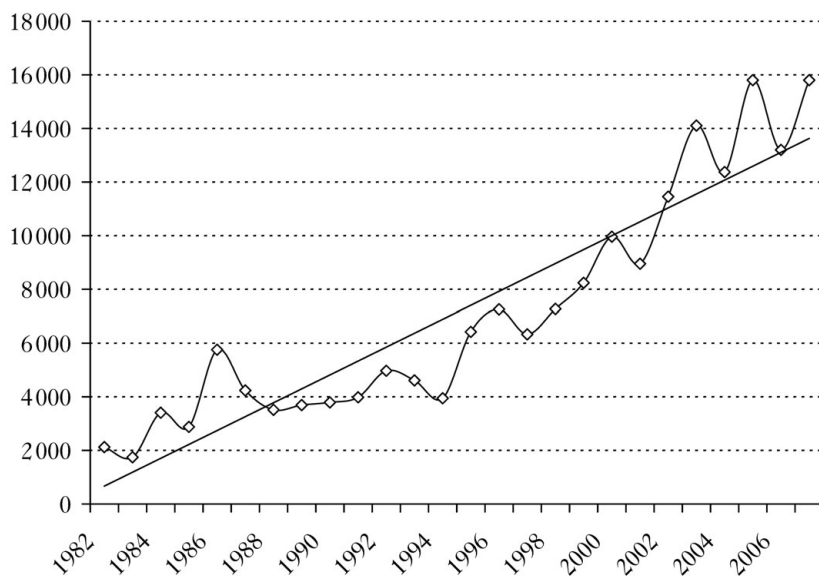
Pozyskanie lisów w obwodach wydzierzawionych w latach 1982-2007
 Foxes harvest in leased ranges in years 1982-2007

Ryc. 6.

Pozyskanie dzikich kaczek w obwodach wydzierzawionych w latach 1982-2007
 Wild ducks harvest in leased ranges in years 1982-2007

Zmiany klimatu zaczynają wywierać wpływ na różne ekosystemy. W Arktyce wyższa temperatura już wypiera niektóre endemity z jezior. W Alpach lodowce cofają się w niespotykanym tempie, powodując, że związane z nimi rośliny przegrywają w konkurencji z gatunkami przyby-

Ryc. 7.

Pozyskanie dzikich gęsi w obwodach wydzierżawionych w latach 1982-2007

Wild geese harvest in leased ranges in years 1982-2007

wającymi z niższych pięter roślinności. Badania wykazały, że wzrost średniej temperatury o 1°C spowoduje wyginiecie 40% roślinności endemicznej w Alpach, a wzrost o 5°C – utratę 97% gatunków.

W rolnictwie europejskim największym zagrożeniem dla bioróżnorodności jest stosowanie azotanów. Około 70% ekosystemów znajduje się obecnie pod wpływem nadmiernej eutrofizacji i sytuacja ta nie zmieni się w najbliższych latach. Przewiduje się szybko rosnące zanieczyszczenie azotem i fosforem w skali globalnej i we wszystkich rodzajach ekosystemów. Szacuje się, że mieszkańcy Europy zużywają na osobę trzykrotnie więcej zasobów naturalnych niż Ziemia jest w stanie dostarczyć. Konsumpcja żywności, mieszkania, podróże, środki transportu oraz turystyka to czynniki wywierające szczególnie silny i wzrastający, negatywny wpływ na środowisko naturalne. Rośnie zapotrzebowanie na żywność, czystą wodę, włókna i energię. Z powyższego przeglądu wynika, że kurczy się środowisko bytowania dzikich zwierząt i pogarsza się jego jakość.

Myśliwi

W obliczu rosnącej niepewności co do demograficznego i społeczno-ekonomicznego profilu populacji myśliwych prowadzi się badania, głównie ankietowe, nad przyszłością myślistwa. Wykazują one, że cztery grupy czynników wpływają w pozytywny lub negatywny sposób na liczebność myśliwych w poszczególnych krajach. Są to:

- obowiązujące ramy prawno-administracyjne,
- przyrodnicze warunki uprawiania myślistwa,
- koszty uprawiania myślistwa,
- czynniki socjologiczne.

Jeśli idzie o liczebność myśliwych, to zanotowano tendencję spadkową w Hiszpanii, Francji i we Włoszech, natomiast wzrostową – w Danii, Finlandii, Polsce, Szwecji i Niemczech (ze względu

na połączenie dwóch państw niemieckich w 1990 roku). W pozostałych krajach członkowskich Unii Europejskiej sytuacja jest ustabilizowana.

Określono także tendencje w popularności (liczbie uczestników) trzech głównych kategorii polowań: zwierzyna drobna, ptactwo wodne i zwierzyna gruba. Okazuje się, że w większości krajów Unii Europejskiej nastąpił poważny spadek polowań na zwierzynę drobną. W zakresie pozyskania ptactwa wodnego sytuacja jest stabilna, natomiast wzrost pozyskania zwierzyny grubej wystąpił w ogromnej większości państw. Sytuacja w Polsce dokładnie odzwierciedla te ogólne trendy.

Dane dotyczące 36 państw europejskich zgromadzonych przez Federację Europejskich Stowarzyszeń Myśliwskich mówią o tym, że myślistwo jest uprawiane w Europie przez ponad 7 milionów osób. Jednakże zwraca uwagę zróżnicowana popularność myślistwa mierzona liczbą myśliwych do liczebności mieszkańców. Do krajów o największej popularności myślistwa należą Dania, Finlandia, Norwegia i Szwecja, a więc kraje północne, oraz Cypr i Malta. Natomiast krajami o najmniejszej popularności myślistwa są Albania, Belgia, Estonia, Niemcy, Węgry, Luksemburg, Holandia, Polska, Rumunia, Serbia i Szwajcaria.

Myślistwo jest uprawiane masowo w południowych krajach o kulturze romańskiej. Należą do nich: Francja, Hiszpania, Portugalia, Włochy i Grecja (od 37 do 77 mieszkańców na jednego myśliwego). Są to kraje o niezbyt wysokiej intensywności gospodarki łowieckiej, często z licencyjnym, bezrewirowym systemem organizacyjnym i dużej presji myśliwych na faunę. Istnieje też grupa krajów o dużej popularności myślistwa, lecz zdecydowanie odmiennym jego modelu. Chodzi tu o kraje skandynawskie. Stosunek liczbowy myśliwych do mieszkańców jest jeszcze korzystniejszy i wynosi od 17 do 32. Model łowiectwa w tych krajach ma wybitnie rekreacyjny i nieco traperski charakter. Trzecią grupę stanowią kraje o bardzo dużej liczbie mieszkańców w stosunku do liczby myśliwych (od 200 do 500). Należą tu: Luksemburg, Szwajcaria, Niemcy, Rumunia, Polska, Belgia i Holandia. Są to kraje o długiej tradycji łowiectwa opartego na modelu feudalnym. Wydaje się, że ten właśnie model z jego historycznymi rekwizytami gwałtownie traci przyzwolenie społeczne i stąd malejąca liczba jego wyznawców.

Nie ulega wątpliwości, że w socjologii myśliwych zachodzą znaczne zmiany. W przeszłość odchodzi model feudalny, kształtuje się model myślistwa rekreacyjnego opartego na bliskim związku z przyrodą. Polowania dla rozrywki, z chmurami fermowego ptactwa wypędzanego pod lufy i rozkładami idącymi w setki, nie są współcześnie akceptowane. Natomiast polowania wymagające wysiłku i umiejętności nie tylko strzeleckich, spotykają się ze społeczną aprobatą. Stąd obserwowany renesans polowań z bronią odprzodową, kuszą, łukiem oraz powrót sokolnictwa.

Spółeczny odbiór myślistwa

Sytuacja w zakresie społecznego odbioru łowiectwa, a zwłaszcza myślistwa, nie jest dobra. Jak dowodzą badania, w opinii społecznej przeważają stereotypy przedstawiające myśliwych jako prymitywnych strzelaczy znajdujących w polowaniu zaspokojenie swych pierwotnych instynktów. Walka z tymi utrwalonymi stereotypami jest trudna. Polski Związek Łowiecki od lat usiłuje poprawić społeczny wizerunek myśliwych. Służy temu wdrażanie zasad etyki myśliwskiej i pielęgnowanie tradycji ideowego łowiectwa. Służy temu również propagowanie łowiectwa wśród młodzieży przy pomocy takich akcji jak „Każde dziecko przyjacielem zwierząt” (poprzednio) i „Ożywić pola” (obecnie). Duże znaczenie mają prowadzone przez związek konkursy na najlepsze publikacje prasowe, radiowe i telewizyjne dotyczące łowiectwa. Z programów telewizyjnych wymienić należy „Ostoję”, „Borem lasem” oraz „Knieję”.

W swych staraniach o poprawę negatywnego dotychczas odbioru myślistwa związek nie jest osamotniony. Wspierają go dwie międzynarodowe organizacje łowieckie, których jest aktywnym członkiem. Mam tu na myśli Międzynarodową Radę Łowiectwa i Ochrony Zwierzyny oraz Federację Europejskich Stowarzyszeń Myśliwskich. Obydwie te organizacje mają duże zasługi w tworzeniu właściwego wizerunku myśliwych we współczesnym społeczeństwie. Działając w ich strukturach pozostajemy w głównym nurcie spraw europejskiego i światowego łowiectwa.

Przyszłość łowiectwa

W gospodarce łowieckiej wytworzyła się nowa sytuacja wymagająca opracowania strategii postępowania. Sytuację tę stworzyły wprowadzenie instytucji rejonów hodowlanych, docenienie roli selekcji populacyjnej oraz postępująca ekologizacja gospodarki leśnej i jej skutki [Dzięciołowski 2001].

Utworzenie łowieckich rejonów hodowlanych jest niewątpliwie ważnym wydarzeniem i krokiem we właściwym kierunku. Umożliwia bowiem gospodarowanie całymi populacjami zwierząt, a nie ich częstkami. Mimo różnych trudności związanych z wytyczaniem granic rejonów i określaniem kompetencji koordynatorów, jest to kierunek właściwy i zasługujący na pełne popieranie i rozwijanie.

Drugą zmianą, jaka nastąpiła w ostatnich latach, jest uwypuklenie roli selekcji populacyjnej w gospodarce łowieckiej. Nie powinno to oznaczać odrzucenia idei selekcji osobniczej, czyli brakowania. Selekcja populacyjna polega na takim kształtowaniu stosunku płci i układu klas wieku w populacji, by osiągnąć zamierzoną liczebność i produktywność sterowanej przez nas populacji. Chodzić tu przy tym może o maksymalizację zysków bądź minimalizację kosztów. Dzięciołowski [1984] wyróżnia trzy rodzaje celów gospodarki łowieckiej: hodowla jakościowa (trofeowa), hodowla ilościowa (rekreacja plus dziczyna) oraz hodowla w obiektach przyrodniczo cennych (niska liczebność zwierzyny). W każdym z tych wariantów realizowany jest inny program hodowlany. W ogóle programowanie wsparte symulacjami komputerowymi różnych strategii hodowlanych jest podstawowym narzędziem planowania i monitorowania gospodarki.

Niepodobna przecenić wpływu ekologizacji gospodarki leśnej na jakość i charakter środowiska leśnego dla zwierząt. Zabiegi hodowlano-leśne decydują o tym środowisku, a zatem wszelkie ich zmiany bezpośrednio określają warunki życia zwierząt leśnych. Ekologizacja gospodarki leśnej stanowi prawdziwą rewolucję w filozofii leśnictwa. Oznacza odejście od przemysłowych metod uprawy lasu na rzecz pełnego wykorzystania naturalnych procesów i interakcji. Odchodzenie od zrębów zupełnych i częstsze wykorzystywanie odnowienia naturalnego z biegiem lat w dużym stopniu zmieni krajobraz lasu. Dla zwierząt roślinożernych oznaczać to będzie znaczne zmniejszenie powierzchni wartościowych żerowisk (zręby i uprawy), a także bezpiecznych ostoi (duże i zwarte młodniki). Jednocześnie oczekiwać należy radykalnego zmniejszenia zakresu i intensywności szkód z powodu zgryzania, spalowania i wydeptywania. Wprowadzanie podszytów, zwłaszcza w ekotonie lasu i innych fitocenoz, zwiększy różnorodność żeru pędowego. Oczywiście nie zrekompensuje to utraty otwartych powierzchni żerowych. Lasy w przyszłości będą swym charakterem zbliżone do naturalnych bardziej niż obecne. Lasy pierwotne charakteryzowały się dużym zróżnicowaniem zespołów zwierzęcych występujących w niskich zagęszczeniach. Zjawiska gradacyjne występowały w nich rzadko.

Podsumowanie

Naszkiecowana tutaj nowa sytuacja, w jakiej znalazła się gospodarka łowiecka, wymaga przygotowania programu działań. Punktem wyjścia dla takiego programu powinno być opracowanie

polityki państwa w dziedzinie łowiectwa. Jej brak powoduje określone trudności w długofalowym planowaniu gospodarki łowieckiej. Musimy sobie odpowiedzieć na pytania o model łowiectwa, jaki będziemy preferować, o tolerowaną liczebności zwierzyny i cele stawiane przed gospodarką łowiecką. Jest to ważne i pilne zadanie, bez rozwiązania którego trudno będzie o harmonijny rozwój polskiego łowiectwa.

Następnym, być może ważniejszym, wyzwaniem jest propagowanie w społeczeństwie myślistwa rekreacyjnego. Jedynie bowiem taki model może liczyć na społeczne przyzwolenie. Myślistwo musi kojarzyć się z wysoką etyką, sprawnością, umiłowaniem przyrody i bezinteresownością. Wypracowanie dobrego image'u myśliwego we współczesnym zurbanizowanym społeczeństwie jest zadaniem tyle trudnym, co niezbędnym.

Literatura

Dzięciołowski R. 1984. Forestry versus big game. *Acta Zool. Fennica* 172: 157-158.

Dzięciołowski R. 2001. Łowiectwo doby współczesnej. *Sylvan* 145 (3): 111-123.

European Charter on Hunting and Biodiversity. 2007. Council of Europe. T-PVS (2007) 7.

Konwencja o Ochronie Europejskiej Fauny i Jej Naturalnego Środowiska. 1979. Berno.

SUMMARY

Polish hunting under conditions of our membership in the European Union

Wildlife is a product of its habitat that is shaped by humans. Category of land-use decides about the appearance and nature of landscape. Modern agriculture creates a hostile environment for small game inhabiting farmland. Only forestry provides some favourable modifications of habitat for game animals.

Polish accession to the European Union in 2004 resulted in a new legal situation of hunting. All directives pertaining to hunting became obligatory. Another important factor is the creation of Natura 2000 network. Polish hunting became a part of the system of habitat and biodiversity protection covering prevailing areas in Europe.

Review of the current situation of numbers and harvest of the most important game species disclosed a quite dynamic picture. Similarly, changes in natural environment are progressing rapidly. To make things worse, population of hunters is declining and their image in public opinion is bad.

This new situation in hunting and wildlife management calls for the development of a strategy of action.